

Ertaklardan maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarni axloqiy tarbiyalash vositasi sifatida foydalanish

Mehrinoz Egamberdiyeva
Nilufar Saparbay qizi Yangibayeva
Malohat Xudaynazar qizi Abdusharipova
Xudaybergan O'rinovich Bekchanov
Urgancha davlat universiteti

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada ertaklardan maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarni axloqiy tarbiyalashda vosita sifatida foydalanishning nazariy asoslari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim muassasasi, axloqiy tarbiya, bolalar, ertak, ta'lim-tarbiya jarayoni.

The use of fairy tales as a means of moral education of preschool and primary school children

Mehrinoz Egamberdiyeva
Yangibayeva, daughter of Nilufar Saparbay
Malohat Khudaynazar kzy Abdusharipova
Khudaybergan Urinovich Bekchanov
Urgench State University

Abstract: This scientific article describes the theoretical basis for the use of fairy tales as a tool in the moral education of preschool and primary school children.

Keywords: preschool, moral education, children, fairy tales, educational process.

Maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshi - axloqiy me'yorlarning faol rivojlanishi, axloqiy odatlar, his-tuyg'ular va munosabatlarning shakllanishi davri. Bu xulq-atvor va faoliyat mexanizmlarini rivojlantirish, o'quvchi shaxsini bir butun sifatida shakllantirishdagi eng muhim bosqichdir. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bolalarni axloqiy tarbiyalash muammosi ko'plab taniqli xorijiy va rus pedagoglarining diqqat markazida bo'lgan: Ya.A.Komenskiy, J.J.Russo, J.Lokk, I.F.Gerbart, I.P.Pestalozzi, N.I.Pirogov, K.D.Ushinskiy, L.N.Tolstoy, A.S.Makarenko, V.A.Suxomlinskiy va boshqalar. Shu bilan birga, axloqning shakllanishi va rivojlanishi muammosiga doir mavjud materiallar jamiyatda roy

berayotgan zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy ozgarishlar nuqtai nazaridan idrok etilishi kerak. Aksariyat olimlarning fikricha, aynan shu davrda jamoaviylik, vatanparvarlik, tartib-intizom, rostgo'ylik, xayrixohlik, mehnatsevarlik, halollik, tejamkorlik kabi axloqiy fazilatlarning asoslari yaratilgan. Ertakda insonning jamiyatdagi hayoti, odamlar o'rtasidagi munosabatlarning xususiyatlari ko'rsatilgan. Ularda axloqiy xulq-atvorning uzatilishi mavhum tushunchalar orqali emas, balki xatti-harakati bola uchun ahamiyatli bo'lgan haqiqiy qahramonlarning harakatlari orqali sodir bo'ladi. Ma'lumki, har bir xalqning o'ziga xos milliy ertaklari bo'lib, ular o'zaro bog'liqdir. Rus tilshunosi, ertak tadqiqotchisi V.Ya.Propp shunday deb yozgan edi: "Ertak xalqlar birligining ramzidir". Kichik maktab o'quvchilarining axloqiy tarbiyasida ertaklardan foydalanish amaliyotida ko'plab hal etilmagan muammolar mavjud: axloqiy fazilatlarni shakllantirishda ertaklardan samarali foydalanish, kichik maktab o'quvchisi shaxsining axloqiy barqarorligini ta'minlash bo'yicha ish tizimi mavjud emas; boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarni axloqiy tarbiyalashda ertaklardan samarali foydalanishning pedagogik shartlari aniqlanmagan.

Tadqiqot muammosi: ertak yosh o'quvchilarni axloqiy tarbiyalash jarayoniga qanday ta'sir qiladi?

Tadqiqot maqsadi: ertakni kichik yoshdagi o'quvchilarni axloqiy tarbiyalashning samarali vositasi sifatida asoslash.

Tadqiqot ob'ekti: kichik yoshdagi o'quvchilarni axloqiy tarbiyalash jarayoni.

O'rganish mavzusi: kichik maktab o'quvchilarini axloqiy tarbiyalash jarayonida ertak terapiyasi elementlaridan foydalanish.

Gipoteza: kichik yoshdagi o'quvchilarni axloqiy tarbiyalash jarayoni samaraliroq bo'ladi, agar:

- yetakchi vositalardan biri sifatida ertak terapiyasi texnologiyasi elementlaridan foydalanilsa;

- ertak terapiyasi elementlaridan foydalangan holda darslar ertakga kirish marosimiga kiritilsa; ajoyib o'yin muhitini yaratilsa;

- darslar kichik yoshdagi o'quvchilarning qiymat yo'nalishlari tuzilishining kognitiv, hissiy va xulq-atvor tarkibiy qismlarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lsa.

Tadqiqotning maqsadi va gipotezasiga muvofiq quyidagi tadqiqot vazifalari belgilandi:

1. Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarni axloqiy tarbiyalashning mohiyatini ochib berish.

2. Kichik yoshdagi oquvchilarni axloqiy tarbiyasiga ertakning tasirini aniqlash.

3. Kichik yoshdagi o'quvchilarning axloqiy sifatleri darajasini ochib berish.

4. Ertak terapiyasi elementlaridan foydalangan holda kichik yoshdagi o'quvchilarni axloqiy tarbiyalash dasturini ishlab chiqish.

Tadqiqot usullari:

- nazariy: tadqiqot mavzusi bo'yicha adabiyotlarni psixologik-pedagogik tahlil qilish; ilg'or pedagogik tajribani tahlil qilish va umumlashtirish.

- empirik: suhbat, kuzatish, so'roq qilish, tekshirish, pedagogik eksperiment natijalarini statistik qayta ishlash; diagnostika usullari.

Tadqiqotning nazariy asoslari: kognitiv va emotsional jarayonlarning birligi (L.I.Bojovich, I.P.Voropaeva, L.S.Vigotskiy, I.V.Etushenko); faoliyat qoidalari va yaxlit tizimli yondashuvlar (B.G.Ananiev, A.N.Leontiev, B.F.Lomov, A.V.Petrovskiy va boshqalar); J.Korchak, A.S.Makarenko, V.N.Soroka-Rosinskiy, K.D.Ushinskiyning ijtimoiy-pedagogik texnologiyalari, ertak terapiyasi aspektida esa - o'yin psixologiyasi va pedagogikasi N.A.Vetlugina, V.V.Davydova, I.A.Ilyina, V.V.Kovaleva, D.Yu.Sokolova, M.V.Sorokina, A.I.Soslanda, N.V.Suslova, B.M.Telova, L.N.Tolstoy, K.Egan va boshqalar.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarni axloqiy tarbiyalash dasturini ishlab chiqishdadir. Tadqiqot natijalari va materiallari o'qituvchilar va ota-onalar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Belinskiy V.G., Chernishevskiy N.G., Dobrolyubov N.A. Bolalar adabiyoti haqida [Matn] / Belinskiy V.G., Chernishevskiy N.G., Dobrolyubov N.A. - M.: Bolalar adabiyoti, 2013 yil.

2. Bure R.S. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy-axloqiy tarbiyasi [Matn] / Bure R.S -M.: Mozaika-sintez, 2012.-78s.

3. Vedernikova V.M. Rus xalq ertaki [Matn] / Vedernikova V.M. - M.: Nauka, 2012.

4. Veraksa N.E., Veraksa A.N. Bolaning rivojlanishi bo'yicha xorijiy psixologlar - maktabgacha tarbiyachi [Matn] / Veraksa N.E., Veraksa A.N. - M.: Mosaic-Sintez, 2015 yil.

5. Veraksa N.E., Veraksa A.N. Maktabgacha yoshdagi bolalik davrida bolaning rivojlanishi [Matn] / Veraksa N.E., Veraksa A.N. - M.: Mosaic-Sintez, 2012.

6. Shakhlo Khakimovna Kharatova "USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS" Science and Education ISSUE 3, March 2022;

7. Zaporojets A.V. Maktabgacha yoshdagi bolada his-tuyg'ular va his-tuyg'ularni tarbiyalash [Matn] / Zaporojets A.V. / Maktabgacha yoshdagi bolaning hissiy rivojlanishi // A.D. tahririyati ostida. Kosheleva.-M., 2016 yil.

8. Zimina I. Maktabgacha yoshdagi bolalarni ta'lim tizimida xalq ertaklari // Maktabgacha ta'lim [Matn] Zimina I. / 2015, No 1, p. 18-28.